

Vplyv priamych platieb EÚ na konkurencieschopnosť vybraných subjektov v poľnohospodárstve v Nitrianskom kraji v rokoch 2004-2006.

EU direct payments impact of on the competitiveness of selected agricultural enterprises in Nitra region during the years 2004-2006.

RUMANOVSKÁ Ľubica

Abstract

The aim of the article was to analyze the impact of EU direct payments on the competitiveness of selected agricultural enterprises in Nitra region during the years 2004-2006. Based on researched results we can state, that EU direct payments realized during the years 2004-2006 do have positive impact on the competitiveness of selected agricultural enterprises in Nitra region, as it shows the RCR coefficient, which value was in interval <0-1>. Based on the results, the agricultural subject in Nitra region would be in deficit without receiving direct payments during the years 2004-2006.

Direct payments do have positive impact on competitiveness and these financial sources are primary assign to secure the stabilization of farm incomes. It is necessary to notice, that if the agricultural subjects want to be competitive in future also on European level, they should diversify and modernize their agricultural activities and realize measures for adaptation on European consumer's demands.

ÚVOD

Možnosti finančnej podpory poľnohospodárstva v EÚ sú rozsiahle. Základ samotnej podpory EÚ vyplýva zo špecifického charakteru poľnohospodárskej výroby z priestorových možností jej realizácie. Pri hodnotení vývoja priamych a nepriamych efektov podpornej politiky v sektore poľnohospodárstva je významný efekt podpory poľnohospodárstva tak v produkčných ako aj znevýhodnených oblastiach. Podporná politika a podporné programy EÚ významne prispievajú k rastu ekonomickej činnosti podnikania v poľnohospodárskej prvovýrobe a nezanedbateľný je aj vplyv podporných opatrení na intenzívne parametre, kvalitu i odbyt produkcie a v konečnom dôsledku aj na rozvoj vidieka. V období rokov 2004-2006 poľnohospodárske subjekty v SR využívali finančnú podporu v podobe priamych platieb z EÚ vo výške 25-35% a zo štátnych zdrojov vo výške max 30% v porovnaní s výškou priamych platieb v poľnohospodárskych subjektoch krajín EÚ-15, čo značne znevýhodňovalo ich pozíciu v porovnaní krajín EÚ.

MATERIÁL A METÓDY

Materiálom pre spracovanie problematiky priamych platieb v rokoch 2004 – 2006 boli databázy VÚEPP, Údaje z Pôdohospodárskej platobnej agentúry, údaje získané z dotazníkov od poľnohospodárskych podnikov v Nitrianskom kraji a údaje z EUROSTATU. Pri spracovaní bola použitá metóda kompilácie údajov za roky 2004– 2006 z pohľadu využívania priamych platieb a anonymná metóda opytovania vo vybraných poľnohospodárskych podnikoch v Nitrianskom kraji. Metódou komparácie boli skúmané

údaje za Nitriansky kraj porovnávané s rovnakými údajmi za Slovensko, resp. za jednotlivé kraje v danom období. Následne bola použitá metóda indukcie, analýzy, a vedeckej abstrakcie, čo vyústilo do zhodnotenia situácie v Nitrianskom kraji v oblasti priamych platieb v rokoch 2004 - 2006.

Pre stanovenie úrovne vplyv priamych platieb EÚ na konkurencieschopnosť vybraných poľnohospodárskych subjektov bol použitý RCR koeficient.

$RCR = N/V$, kde :

N = Náklady na obstaranie tovaru + výrobná spotreba + osobné náklady + odpisy + dane a poplatky

V = tržby z predaja tovaru + Výroba + (dotácie)

Poľnohospodárske subjekty sú konkurencieschopné pokiaľ sa index RCR nachádza v rozpätí <0-1>

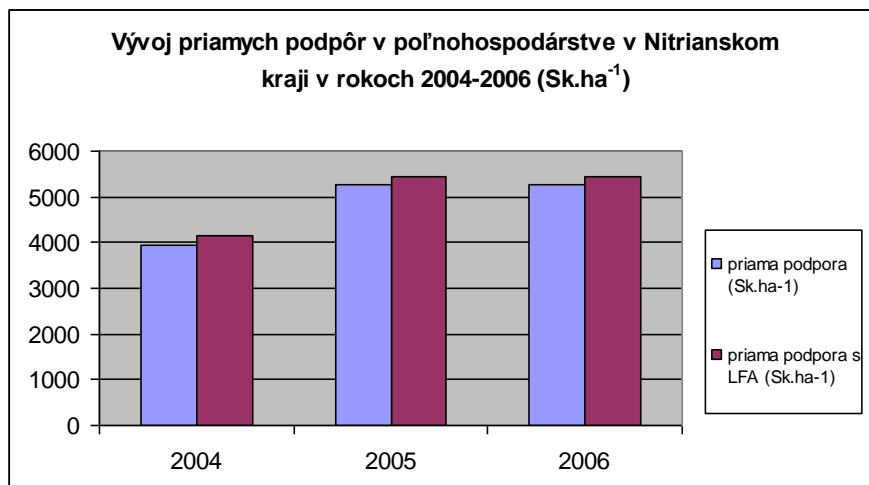
VÝSLEDKY A DISKUSIA

V snahe o vytvorenie multifunkčného poľnohospodárstva a rozvoja vidieka smerujú opatrenia Spoločnej poľnohospodárskej politiky k presadzovaniu trvaloudržateľného poľnohospodárstva v členských krajinách EÚ, kde ako hlavný sektor využívania pôdy zohráva kľúčovú úlohu v určovaní konkurencieschopnosti vidieckych ekonomík a vidieckej krajiny. Na základe uvedených skutočností sa článok sústreďoval na posúdenie vplyvu priamych podpôr na konkurencieschopnosť poľnohospodárskych subjektov v Nitrianskom kraji.

V rokoch 2004-2006 sa vyplatilo v SR na priame podpory 26,12 mld. Sk, z toho 10,94 mld. Sk, t.j. 42 % na SAPS, jedna tretina 8,46 mld. Sk (32 %) na LFA a 6,31 mld. Sk (t. j. 24 %) na plodiny na ornej pôde (PPA, 2009). Objem priamych podpôr sa za 3 roky (t.j. 2004-2006) zvýšil o 1,703 mld. Sk, t. j. o jednu pätinu (21,9 %). Najvyššia dynamika rastu celkového objemu týchto prostriedkov sa prejavila v Nitrianskom (nárast o 457 mil. Sk, t.j. o 36 %). Nitriansky kraj je jednoznačne dominantným v rámci krajov SR vo finančnom objeme poskytnutých priamych podpôr a v počte žiadostí o podpory v rokoch 2004-2006 tvorili žiadosti z Nitrianskeho kraja 21,4 % (údaje z PPA). V rokoch 2004-2006 smerovalo na plodiny na ornej pôde 24 % priamych podpôr. V tomto období sa vyplatilo na rastlinnú výrobu 6,31 mld. Sk. Najviac financií bolo vyplatených v roku 2005 (2,5 mld. Sk). Najviac získali produkčné kraje západného Slovenska – Nitriansky (42,6 %), Trnavský (41,5 %), Bratislavský kraj (35,0 %).

Graf 1 zobrazuje sledovanú výšku priamych platieb (RV a LFA v poľnohospodárskych subjektoch v Nitrianskom kraji za roky 2004 – 2006. V štruktúre priamych podpôr prevládajú SAPS pred LFA. v štruktúre podpornej politiky sú tieto podpory celoplošne dominantné finančné objemy priamych podpôr.

Graf 1

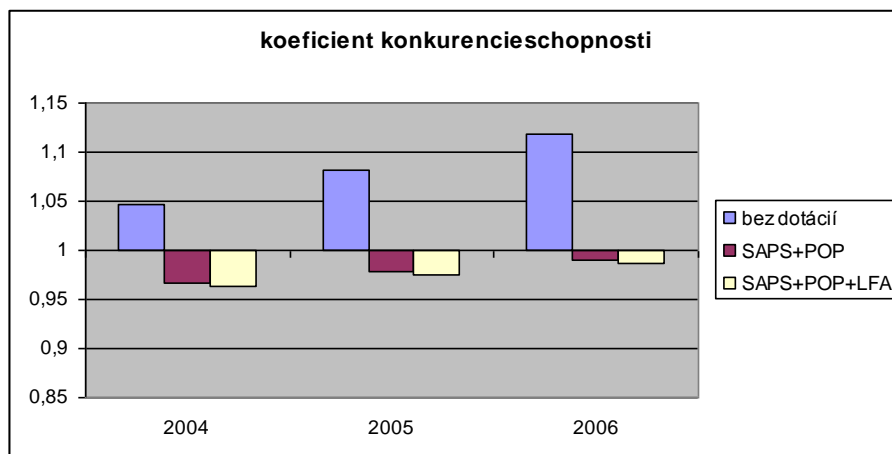

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov PPA

Zo zisťovaní realizovaných prostredníctvom anonymného dotazníka u poľnohospodárskych subjektov v Nitrianskom kraji je možné konštatovať, že poľnohospodárske subjekty využívajú priame platby hlavne na aktuálne riešenie situácie v podniku poľnohospodára a menej sa investuje do trvalej udržateľnosti podniku a jeho konkurencieschopnosti na trhu. Domnievam sa, že pokiaľ by sa jednalo o hlbšiu analýzu využitia priamych platieb bolo by vhodné sledovať využitie priamych platieb v konkrétnych podnikoch za účelom zistenia možností vhodnejšieho využitia s cieľom zvýšiť konkurencieschopnosť subjektov poľnohospodárskej prvovýroby.

Graf 2 zobrazuje porovnanie zisteného koeficientu konkurencieschopnosti poľnohospodárskych subjektov v Nitrianskom kraji v rokoch 2004-2006 bez uplatňovania priamych platieb a po uplatnení priamych platieb vrátane národných doplatkov (POP) a platieb na znevýhodnené oblasti (LFA).

Graf 2

Zdroj: Vlastné spracovanie

Z uvedeného grafu 2 vyplýva že poľnohospodárske subjekty sú konkurencieschopné pokiaľ sa index RCR nachádza v rozpätí <0-1>, preto na základe výsledkov môžeme

konštatovať, že v období rokov 2004-2006 v sledovaných poľnohospodárskych subjektoch pri získaní finančnej podpory vo forme SAPS a POP a LFA sledované subjekty dosahujú zisk – stávajú sa konkurencieschopné – je ale potrebné podotknúť, že uvedená zmena je len pod vplyvom priamej podpory – bez tejto podpory by subjekty dosahovali aj v období po vstupe SR do EÚ stratu. Priame platby sa teda stali finančným stabilizátorom väčšiny poľnohospodárskych podnikov.

Vo všetkých právnych formách v poľnohospodárskych subjektoch Nitrianskeho kraja sa od roku 2004 medziročne zlepšil výsledok hospodárenia a podiel ziskových podnikov. K rastu ziskovosti pomohli podpory a efektívnosť výroby s tým, že podniky znižovali náklady na prácu a redukovali stratovú, výrobu a predávali nevyužitý majetok. Ekonomické výsledky sú dlhodobo priaznivejšie v obchodných spoločnostiach.

Priame platby, ktorých príjemcami sú poľnohospodárske podniky sú okrem iného využívané aj na vyplácanie mzdových nákladov zamestnancov, čím vplyvajú aj na súčasnú dôchodkovú stabilitu na vidieku. Hlavným cieľom priamych platieb je však zabezpečenie väčšej stability príjmov poľnohospodárov. Poľnohospodári sa na základe dopytu na trhu môžu rozhodnúť, čo budú vyrábať a majú istotu, že budú dostávať pomoc v rovnakej výške bez ohľadu na to, čo vyrábajú. Priame platby sú tak určené k racionalizácii výroby, t.j. znižovaniu nákladov, pričom jedným z prostriedkov je aj znižovanie mzdových nákladov. Priame platby by teda nemali mať cieľ riešiť otázku zamestnanosti, ale ich cieľom by malo zabezpečenie stability príjmov poľnohospodárov a zvýšenie konkurencieschopnosti poľnohospodárskeho podniku v silnom európskom poľnohospodárskom prostredí.

Efektívnejšiemu využitiu priamych platieb by bolo možné dospieť aj zavedením účinného poľnohospodárskeho poradenstva, ktoré by pomohlo informovať poľnohospodárov o podmienkach ako aj o alternatívach, ktoré by mohli zvýšiť ich konkurencieschopnosť v porovnaní s ostatnými poľnohospodármi a celkovo napomôcť k ich lepšej orientácii v problematike priamych platieb.

Priame platby ako nástroj poľnohospodárskej politiky EÚ nie je zatiaľ na Slovensku uplatňovaný podľa predstáv EÚ. Podľa expertov ich poľnohospodári- predovšetkým veľké podniky, používajú hlavne na aktuálne riešenie situácie v podniku poľnohospodára a menej sa investuje do trvalej udržateľnosti podniku a jeho konkurencieschopnosti na trhu. Hoci experti potvrdili zvýšenie konkurencieschopnosti vďaka priamym platbám, zároveň dodávajú, že poľnohospodári robia málo opatrení na to, aby si túto pozíciu udržali aj do budúcnosti.

Implementácia priamych platieb v podobe jednotnej platby na plochu vyvoláva na Slovensku rozdielne názory. Je však nesporné, že priame platby zohrávajú v slovenskom poľnohospodárstve dôležitú úlohu. Do poľnohospodárstva plynie veľké množstvo finančných prostriedkov z EÚ, ktoré sú určené hlavne stabilizáciu príjmov poľnohospodárov, avšak ktoré poľnohospodárske podniky môžu využiť na reštrukturalizáciu svojej výroby, diverzifikáciu činnosti a prispôbeniu sa európskemu poľnohospodárskemu trhu, pričom môžu mať tiež motivačný charakter pre ľudí, ktorí by s týmto druhom podnikania chceli začať.

Bez podpory by väčšina podnikov a výrobných odvetví bola nerentabilná. Zachovali sa princípy alokácie podpôr a v rozdielnych prírodných podmienkach, došlo k zmierneniu stratovosti a ústupu vysokostratových podnikov, ale utlmil sa aj rast produkcie. Pri narastajúcich podporách podniky pod tlakom efektívnosti a redukcie stratových výrob znižovali produkciu. V podpornej politike sa dosiahlo značné oživenie investovania aj pod vplyvom finančných prostriedkov EÚ realizovaných v Nitrianskom kraji v rokoch 2004-2006 prostredníctvom Sektorového operačného programu Poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka. Kompetenciami v rámci národných podpôr ako aj zvýšeným investovaním sa vytváralo pozitívne podnikateľské prostredie pre ďalší rozvoj a efektívnosť poľnohospodárstva.

ZÁVER

Cieľom príspevku bolo posúdenie vplyvu priamych platieb EÚ na konkurencieschopnosť vybraných poľnohospodárskych subjektov v poľnohospodárstve v Nitrianskom kraji za roky 2004-2006. Na základe uvedených tvrdení môžeme jednoznačne konštatovať, že priame platby realizované v rokoch 2004-2006 majú vplyv na konkurencieschopnosť poľnohospodárskych subjektov v Nitrianskom kraji, ako dokazuje koeficient RCR, ktorého hodnota dosiahla úroveň hodnoty v rozpätí <0-1>. Zo zistení ďalej vyplýva, že bez priamych platieb by subjekty dosahovali v období po vstupe SR do EÚ stratu.

Priame platby majú v súčasnosti pozitívny vplyv na konkurencieschopnosť poľnohospodárskych podnikov a stali sa finančným stabilizátorom väčšiny poľnohospodárskych podnikov. Je potrebné upozorniť na fakt, že na to, aby poľnohospodárske podniky- najmä veľké podniky, mohli aj naďalej konkurovať slovenským, ale najmä európskym poľnohospodárom, mali by diverzifikovať a modernizovať svoju poľnohospodársku činnosť a uskutočniť ďalšie opatrenia, aby sa prispôbili požiadavkám európskych spotrebiteľov a boli schopné konkurovať európskym poľnohospodárom.

LITERATÚRA

EUROPEAN COMMISSION.2007. Agriculture in the European Union: Statistical and economic information 2006. Luxembourg : European Commission, 2003.

Priame podpory roky 2004 – 2006 , PPA [cit 2009 - 03-31], Dostupné na internete: <http://www.apa.sk/index.php?navID=22>

Varoščák, Ján.2008. Slovenské poľnohospodárstvo v rokoch 1995 až 2007. Bratislava : VUEPP, 2008, 54 s. ISBN 978-80-8058-493-1

Úroveň slovenského poľnohospodárstva v číslach. 2004. VUEPP [cit 2009 - 02-25], Dostupné na internete: <http://www.vuepp.sk/Publikacie2_03/publikacie2_kap2.html>

KONTAKT:

Ing. Ľubica Rumanovská, PhD., Katedra európskych štúdií, Fakulta európskych štúdií a regionálneho rozvoja, Slovenská poľnohospodárska univerzita, Mariánska 10, 949 01 Nitra, 037/6415605, e-mail adresa: lubica.rumanovska@uniag.sk